

اخلاق اسلامی

(برگرفته از آثار آیت الله محمد تقی مصباح یزدی)

گردآوری، تدوین و تنظیم:

حجت الاسلام حسن صادقی

زیر نظر:

حجت الاسلام والمسلمین محمود فتحعلی

فهرست مطالب

مقدمه	۱۳
-------	----

درس اول: کلیات «اخلاق اسلامی»

مقدمه	۱۶
-------	----

۱. مفهوم اخلاق اسلامی	۱۶
-----------------------	----

۱-۱. اخلاق در سنت	۱۶
-------------------	----

۱-۲. اخلاق در اصلاح	۱۷
---------------------	----

۱-۳. معنای اسلامی	۱۸
-------------------	----

۱-۴. تعریف اخلاق اسلامی	۱۸
-------------------------	----

۲. تعریف علم اخلاق اسلامی	۱۹
---------------------------	----

۳. اهمیت و جایگاه علم اخلاق اسلامی	۱۹
------------------------------------	----

۴. تاریخچه علم اخلاق اسلامی	۲۲
-----------------------------	----

۵. رویکردهای گوناگون در علم اخلاق اسلامی	۲۶
--	----

۶. رویکرد مطلوب	۲۸
-----------------	----

چکیده	۳۱
-------	----

پرسش	۳۲
------	----

برای پژوهش	۳۲
------------	----

درس دوم: مبانی اخلاق اسلامی (۱)

خداشناسی

مقدمه	۳۴
-------	----

اهمیت خداشناسی در اخلاق اسلامی	۳۴
--------------------------------	----

خداشناسی	۳۵
----------	----

انگیزه‌های خداشناسی	۳۷
---------------------	----

۳۷	۱. فطرت حقیقت‌جویی
۳۸	۲. حب ذات
۳۹	۳. فطرت حق‌شناسی و شکرگزاری
۴۰	۴. میل نزدیک شدن به موجود برتر
۴۱	۵. منفعت‌طلبی
۴۱	۶. رنج‌گریزی
۴۲	۷. میل به آسایش و آرامش روانی
۴۲	۸. دست یافتن به مصالح بشری
۴۳	موانع خداشناسی
۴۴	۱. موانع شناختی
۴۴	۱-۱. حس‌گرایی
۴۵	۱-۲. تقلید
۴۶	۱-۳. تکیه بر گمان
۴۷	۲. موانع گرایشی
۴۷	۲-۱. لذت‌های لحظه‌ای
۴۸	۲-۲. آینده‌نگری افراطی مادی
۴۸	۲-۳. دشمنی با خدا، پیامبر و دین
۵۰	چکیده
۵۰	پرسش
۵۰	برای پژوهش

درس سوم: مبانی اخلاق اسلامی (۲)

انسان‌شناسی

۵۲	مقدمه
۵۳	ابعاد وجودی انسان
۵۳	۱. بُعد مادی
۵۴	۲. بُعد روحی
۵۵	دلایل اثبات روح

۵۵	۱. دلایل عقلی.....
۵۷	۲. دلایل نقلی.....
۶۱	روح، هویت واقعی انسان.....
۶۲	برخی ویژگی‌های روح انسان.....
۶۲	۱. جاودانگی.....
۶۴	۲. اختیار.....
۶۴	مفهوم اختیار.....
۶۷	نقش اختیار در اخلاق.....
۶۷	دلایل اختیار.....
۷۱	چکیده.....
۷۱	پرسش.....
۷۲	برای پژوهش.....

درس چهارم: مبانی اخلاق اسلامی (۳)

کمال‌شناسی انسان

۷۴	مقدمه.....
۷۴	فطری بودن کمال‌خواهی انسان.....
۷۵	قرب به خدا، کمال‌نهایی انسان.....
۷۶	مفهوم قرب به خدا.....
۸۱	مراتب قرب به خدا.....
۸۴	عوامل قرب به خدا.....
۸۵	۱. ایمان.....
۸۷	۲. عمل صالح.....
۸۸	نقش علم در تکامل انسان.....
۹۰	چکیده.....
۹۰	پرسش.....
۹۱	برای پژوهش.....

درس پنجم: اخلاق الهی (۱)

۹۴	مقدمه.....
----	------------

۹۴	تأثیر خداشناسی در اخلاق الهی
۹۷	برخی فضایل اخلاق الهی
۹۷	۱. بندگی و عبادت
۱۰۰	۲. دعا
۱۰۳	۳. ذکر
۱۰۵	۴. اخبات
۱۰۶	۵. خشوع
۱۰۸	۶. شرمساری
۱۱۰	۷. تقوا
۱۱۲	۸. اخلاص
۱۱۵	چکیده
۱۱۵	پرسش
۱۱۶	برای پژوهش

درس ششم: اخلاق الهی (۲)

۱۱۸	مقدمه
۱۱۸	تأثیر ناآگاهی و غفلت از خداوند در رذایل اخلاقی انسان مرتبط با خدا
۱۱۹	برخی رذایل اخلاقی انسان مرتبط با خدا
۱۱۹	۱. غفلت
۱۲۱	۲. کفر
۱۲۴	۳. شرک
۱۲۷	۴. نفاق
۱۲۹	۵. استکبار
۱۳۰	۶. گناه
۱۳۳	۷. درخواست از غیر خدا
۱۳۴	۸. ناامیدی از رحمت خدا
۱۳۶	۹. ایمنی از مکر الهی
۱۳۷	۱۰. ریا

۱۹۳	۷. سستی و تنبلی
۱۹۵	چکیده
۱۹۵	پرسش
۱۹۶	برای پژوهش

درس نهم: فضایل اخلاق اجتماعی (۱)

۱۹۸	مقدمه
۱۹۸	برخی از مهم‌ترین فضایل اخلاق اجتماعی
۱۹۹	۱. وفای به عهد
۲۰۱	۲. امانت‌داری
۲۰۴	۳. عفو و گذشت
۲۰۶	۴. خوش‌رویی
۲۰۸	۵. مدارا
۲۱۱	۶. مودت و اخوت با مؤمنان
۲۱۳	۷. نفرت از دشمنان دین
۲۱۵	۸. وجدان کاری
۲۱۷	۹. خیرخواهی
۲۱۹	۱۰. خانواده‌گرایی
۲۲۳	چکیده
۲۲۴	پرسش
۲۲۴	برای پژوهش

درس دهم: فضایل اخلاق اجتماعی (۲)

۲۲۶	مقدمه
۲۲۶	۱. عدالت
۲۲۸	۲. امر به معروف و نهی از منکر
۲۳۱	۳. راست‌گویی
۲۳۴	۴. شنیدن سخن حق
۲۳۷	۵. بخشش مال

۲۸۴	رابطه جهان بینی و اخلاق محیط زیست
۲۸۵	نظریه های اخلاق محیط زیست
۲۸۵	۱. نظریه انسان مدار
۲۸۶	۲. نظریه حیوان مدار
۲۸۶	۳. نظریه زیست مدار (حیات مدار)
۲۸۶	۴. نظریه بوم مدار
۲۸۷	۵. نظریه عالم مدار
۲۸۷	انسان و جایگاه او از منظر قرآن کریم
۲۹۴	هستی و محیط زیست طبیعی در نگاه قرآن
۲۹۸	رابطه انسان و طبیعت از دیدگاه قرآن
۳۰۲	برخی فضایل اخلاقی، احکام و مصادیق زیست محیطی در قرآن و روایات
۳۰۲	الف) فضایل اخلاقی
۳۰۳	ب) احکام
۳۰۳	۱. آباد ساختن زمین
۳۰۴	۲. نهی از فساد در زمین
۳۰۴	۳. بهره گیری مناسب و معتدل از نعمت های طبیعی
۳۰۵	۴. اندیشه و تأمل در آیات الهی
۳۰۶	ج) مصادیق
۳۰۷	۱. آب
۳۰۷	۲. گیاهان
۳۰۹	۳. حیوانات
۳۱۲	چکیده
۳۱۳	پرسش
۳۱۳	برای پژوهش
۳۱۴	منابع
۳۲۱	نمایه ها

مقدمه

رستگاری در دنیا و آخرت، غایتی است که هر آنچه زمینه‌ساز آن باشد، مطلوب و پسندیده و ارزشمند به‌شمار می‌آید. بر این اساس، زدودن صفات ناپسند از نفس و تهذیب آن، و نیز خودسازی و آراستن نفس به صفات نیک ارزشمند و مطلوب و پسندیده خواهد بود، و در این میان، علم اخلاق اسلامی، که زمینه نیل به این هدف را در عمل فراهم می‌سازد، همواره کانون توجه بزرگان دین بوده است.

یکی از بزرگانی که در زمینه اخلاق اسلامی فعالیت بسیار دارند، حضرت آیت‌الله مصباح یزدی - دامت برکاته - است. معظم‌له سال‌ها عهده‌دار تدریس دروس اخلاق بوده‌اند، و به‌ویژه درس اخلاق ایشان در دفتر مقام معظم رهبری، حضرت آیت‌الله خامنه‌ای رحمته‌الله در شهر مقدس قم، پیوسته برقرار بوده است. حاصل این فعالیت‌ها در حوزه اخلاق کتاب‌هایی است که به‌زور طبع آراسته شده‌اند؛ از قبیل: /اخلاق در قرآن؛ خودشناسی برای خودسازی؛ به سوی خودسازی؛ راهیان کوی دوست؛ ره‌توشه (پندهای پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم به ابوذر)؛ پندهای امام صادق علیه‌السلام به ره‌جویان صادق؛ به سوی او، پندهای الهی؛ رستگاران؛ پند جاوید؛ بر درگاه دوست؛ و سجاده‌های سلوک.

با توجه به جایگاه و ارزش علمی آثار گران‌قدر معظم‌له، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت) بر آن شد که با همکاری مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی رحمته‌الله براساس آثار معظم‌له کتابی درسی با ویژگی‌های متن آموزشی در موضوع اخلاق اسلامی تدوین کند و این مسئولیت مهم را بر عهده بنده نهاد. این بنده نیز با استمداد از خدای متعال کوشیدم که این مسئولیت را به بهترین شکل انجام دهم که نتیجه آن، کتاب پیش روست.

بر خود وظیفه می‌دانم از همه عزیزانی که در به ثمر رسیدن این اثر نقش داشته‌اند،

صمیمانه قدردانی کنم؛ به‌ویژه از استادان محترم، جناب حجت‌الاسلام والمسلمین محمود فتحعلی - زیدعزه‌العالی - که افزون بر آنکه ازسوی مؤسسه نظارت را پذیرفتند، درس دوازدهم کتاب را نیز تألیف کردند. همچنین از جناب حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر احمد احمدی - زیدعزه‌العالی - که ازسوی سمت عهده‌دار نظارت شدند و با تذکرات ارزنده و سودمند خویش بر غنای اثر افزودند، و نیز جناب حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر مجتبی مصباح - زیدعزه‌العالی - که از نظرهای ارزشمندشان در نگارش اثر بسیار بهره بردم. همچنین تشکر و قدردانی ویژه‌ام را به حضرت استاد آیت‌الله مصباح یزدی - دامت برکاته - تقدیم می‌کنم که با وجود مشغله‌های فراوان، افزون بر راهنمایی در مرحله طرح، پس از نگارش و نظارت استادان محترم، کتاب را مطالعه کردند و محتوای آن را تأیید فرمودند. بدیهی است هر نقصی در این کتاب، متوجه این‌جانب است، و بی‌تردید محاسن و قوت‌هایش متعلق به حضرت استاد رحمته‌الله است. جزاه الله عن الاسلام والمسلمین خیر الجزاء.

امید است این بضاعت مزجاة گامی مؤثر در طرح مباحث اخلاق اسلامی و زمینه‌ساز تخلق به اخلاق اسلامی برای همه مشتاقان، به‌ویژه دانشجویان عزیز باشد و مقبول حضرت حق و مورد توجه و عنایت حضرت ولی عصر، ارواحنا لثراب مقدمه الفداء، واقع شود.

حسن صادقی

زمستان ۱۳۹۱